

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Lirdekések egyezség szerint számíttatnak.

Imé vettetett ez sokaknak esetekre és sokaknak feltámadásokra Izraelben, és jegyül, kinek sokan ellene mondanak, sőt a te lelkedet is általhatja az éles tör, — hogy megjelentessenek sok sziveknek gondolatai. Lukács 2, 34—35.

Az agg Simeon próféciája ez a gyermek Jézus felől a templomban történt bemutatásakor. Csodálatos, mily prófétai biztossággal jelöli meg a gyermek hivatását, jövő sorsát, a világban való megjelenésének jelentőségét, azt a kétféle, ellentétes magatartást, melyet az emberek vele szemben tanusítani foguak s a melytől viszont az emberek sorsa függ. Csak egy az Úr lelkétől ihletett igazi prófétától telhetett ilyen. A karácsonyi próféta hangja ez és a mit mond, az bevilágít Jézus, az evangélium, a kereszténység, az emberiség történetébe mind e mai napig.

A karácsonyi angyal nagy örömet hirdet, mely *minden* népnek öröme lészen. Istennek a Jézus Krisztusban megjelent üdvözítő kegyelme *minden* embereknek, *minden* népeknek szól kivétel nélkül. Isten azt akarja, hogy a Krisztus *mindeneknek* feltámadására, üdvösségére legyen. Ez áll, és ebben áll az evangélium s az evangéliumnak kimondhatatlan nagysága és ereje. Senkinek sem áll jogában az Isten korlátlan kegyelméről szóló ezen evangéliumnak önkényesen korlátokat szabni és nincsen ember a föld hátán, legyen az még oly elvetemült, a kitől *nekünk* jogunk volna ezt az evangéliumot megtagadni.

És mégis igaza van a karácsonyi prófétának: a Krisztus nemcsak „sokaknak feltámadásokra“, hanem „sokaknak esetekre“ is „vettetett“, rendeltetett, jelent meg. Merjük-e mondani, hogy *ez* is

Istennek akarata? — Az ige szentségének érzetében reszkető szívvél, de határozottan mondjuk reá: *igen*. Mert az Istennek a Jézus Krisztusban megjelent üdvözítő kegyelme a mennyire egyetemes és korlátlan annak céljára nézve, époly kizárólagos annak hordozójára és eszközlőjére, a Jézus Krisztusra nézve. Ezt a Jézus Krisztust, az ő egyszülött fiát, rendelte Isten az embereknek üdvözítőjéül és senki mást, és a kik ezt a Krisztust, a kit az evangélium hirdet, nem akarják elfogadni, azoknak nincsen megváltójuk, nincsen üdvözítőjük; azoknak ugyanez a Jézus „esetökre“, vesztökre „vettetett“. Mert nincsen senkiben másban üdvösség és senki sem mehet az Atyához, hanem Ő általa. Igaz: „kemény beszéd“ ez; de az evangéliumot *megmásíthatatlan bizonyosságától* és erkölcsi komolyságától fosztja meg, a ki azt ki-törli belőle.

„*A mely követ az építők megvetettek, az lett a szegelenek feje. És a ki esik erre a köre, megromol; a kire pedig fölül eséndik, elrontja azt.*“ Ezt mutatja már amaz első időben az írástudók és farizeusok, ezt mutatja egy Judás és egy Pilátus „esete“. De hogy az Urnak végetlen kegyelméből őszinte bünbánat mellett az „eset“ is „feltámadásra“ vezethet, azt mutatja egy Péter vagy Pál példája. És ma is ugy van. A hol a Krisztus evangéliuma tisztán és igazán hirdettetik akár itthon a kereszténység köze-pette, akár künn a pogánymisszió mezején, ott az mindig vál-ságot, krizist idéz elő az emberekben és az emberek között; mindig vannak, a kik azt hittel fogadják és a kik annak titkon vagy nyíltan ellene mondanak, de iránta közönyös elvégre senki sem maradhat. Azért nem csudálkozunk azon sem, sőt csak természetesnek tartjuk, hogy Krisztus és az ő evangéliuma ma is az az isteni jel, melynek sokan hevesen ellene mondanak. Ez épen egyik jele és bizonyítéka az evangélium elpusztíthatatlan eleven erejének és igazságának, mert az evangélium a természetes bűnös ember halálát jelenti, melytől csak az menekül meg, a ki a Krisztushoz menekül. Azért, bár némelyek talán jó szándékkal, de rossz szolgálatot tesznek a kereszténység ügyé-nek és súlyos tévedésbe esnek azok, a kik az evangéliumot oly módon akarják a jelenkor szelleméhez alkalmazni és át-alakítani, hogy annak élet veszik és eltávolítanak belőle mindent, a minek a hitetlen világ mindenkor ellene mondott,

és azt várják, hogy akkor megszűnik az evangéliummal szemben minden ellenmondás, minden ellenszenv és a hitetlen világ is örömmel fogadja. De ez a leszűrt és elpárolt evangélium többé nem Istennek hatalma minden hívőnek üdvösségére, nem az az ősi és örökifju evangélium, a mely meggyőzte a világot, hanem gyarló emberi csinálmány, egy élettelen eszme, mely új életet kelteni, az embereket és a népeket erkölcsileg újjáteremteni nem képes. megízelt sósó, mely nem való egyébre, mint hogy kivettessék és megtapodtassék az emberektől.

Nem új evangéliumra, hanem a régi evangéliumnak új erővel való hirdetésére van szüksége a világnak ma is. Ezzel tartozunk neki, és legmélyebben akkor értjük meg korunkat, embertársainkat s tudunk nekik szolgálni az evangéliummal, ha magunkat is az evangélium világitásába helyezzük és látjuk, hogy mi bennünk is, a kik pedig Krisztushoz hittel, és szeretettel akarunk ragaszkodni, nap nap után oly sok gondolat és indulat támad, mely ellene mond amaz isteni jelnek és lelkünket lehúzza a föld porába vagy a kétségbeesésbe; de ha önmagunkon tapasztaljuk, hogy az Úr az ő kegyelmének és igazságának erejével a mi lelkünkben is újra meg újra legyőzi a neki ellentmondó hatalmakat, akkor nem esünk kétségbe, akkor jóbizodalommal vagyunk, hogy az a Krisztus, a kit a mennyei Atya a feltámadás és az örökélet élő jegyül plántált bele az emberiség talajába, elvégre győzedelmeskedni fog a világban is.

P. K.

1907—1917.

Jelen számmal bezárom a „Missziói Lapok“ X-ik jubiláris évfolyamát. Merész vállalkozás volt, midőn 10 év előtt egy akkor nálunk még csaknem teljesen ismeretlen és tőlünk állítólag nagyon is távol eső egyházi kötelesség megismertetése és egyházi munka megmívelése végett a „Külmissziót“ megindítottam, — mikor a sokkal közelebb lévő s mindennap látott és érzett belső egyházi nyomor enyhítésére és a sok belső baj leküzdésére is alig történt még valami. Gúny sőt ellenséges indulat fogadta legtöbb helyen a szokatlan s ismeretlen hírnököt s kicsiny volt azok száma s csak elvétve akadtak olyanok, kik hálát adtak az Urnak, hogy midőn a protestáns külföldön már mindenütt virágzik a külmissziói- s a nyomán feléledt s fellendült belmissziói munka, végre nálunk is megindult egy igénytelen kis közlöny, mely a gyakorlati keresztfénység zászlaja alatt tetterre szólította s közös

munkára akarta tömöríteni az egyház jövőjeért lelkesedni tudó s felvirágzásáért munkára s áldozatra kész köröket.

Ugy emlékszem reá, mintha tegnap történt volna, hogy a „Külmisszió“ első számának megindításakor épen Sámuel I. könyvét olvastam s mikor egyik szétküldött példány a másik után — nem egyszer a lapot s az általa megművelni szándékolt ügyet elítélő s kicsinyítő megjegyzésekkel is ellátva — visszajött, látva a nagy tömeg ellenszenvét sőt ellenséges hangulatát, — Dávidnak a Filiszteushoz intézett szava erősített s bátorított a további küzdelemre s kitartásra: „Te jössz én reám fegyverrel, dárdával és pajzsossal; de én megyek te reád a Seregek Urának és az Jzrael népe Istenének nevével, kit *te* szidalommal illettél“ (I. Sám. 17, 45).

S a Seregek Ura, az Izrael népének Istene megsegített! A gúny, az ellenséges érzület évről évre kisebb körökre szorítkozott s ma a X. évfolyam végén a kezdetben csak évnegyedes külmissziói folyóirat, mint megerősödött s lelkes munkatársakkal s hű olvasóközönséggel bíró kül- és belmissziói havi folyóirat tölti be hazai egyházunkban hézagpótló hivatását. S az a munka és fáradság, melyet mint szerkesztő s kiadó különösen ez idén kifejtettem, hogy a lap úgy külsőleg csinos, mint tartalmilag olyan értékes legyen, hogy az előfizető minden egyes számot megelégedéssel olvashasson végig, nem maradt eredmény nélkül. Az előfizetők száma nem remélt s nálunk ilyen független s szókimondó lapnál szokatlan módon megszorodott, úgy hogy ma a „Missziói Lapok“ előfizetői s olvasói hazai egyházunk körén belül nagy családot alkotnak s bizvást elmondhatom, hogy hova-tovább tényezőként is szerepelnek.

S értünk-e el a lefolyt tíz év alatt némi eredményt? Intézmények még nem mutatják működésünk nyomát. Sokkal mélyebb álomban szunnyadt volt egyházunk, sokkal nagyobb volt a közöny nemcsak a nép, hanem még a vezetők között is az ügy iránt, és sokkal fukarabbak, fősvényebbek vagyunk az Ur oltárán való áldozásra, hogysem már palotákat emelhettünk volna az egyházi nyomor enyhítésére, vagy az egyházat terjesztő hirnökök kiképezésére. De ha a misszióegyesület a megvalósulás stadiumához közeledik, ha a diakonisszaügy iránti érdeklődés egyre terjed, ha árvaházak létesítésének szükségét mindjobban érezzük, ha mindenféle esperességi belmissziói egyletek létesülnek, ha a keresztény iratok terjesztését mindtöbben kötelességüknek ismerik, ha a diaszpóra lelkiösmeretes gondozását egyházunk egyik életkérdésének kezdjük felismerni s ha mindinkább rajta vagyunk, hogy az annyira égető szociális kérdés megoldásánál határozott keresztény alapon álló ifjusági egyletek, olvasókörök, nőegyletek létesítése s azoknak a keresztény szeretet alapján kifejtett működése által, egyházunk is ki vegye az őt megillető részt: úgy ezen ébredező sőt már tettekben is megnyilatkozó egyházi közszellem életrekeltésénél s létre hozásánál lapunk is hathatósan közreműködött.

Azért Isten iránti hálával eltelve, ki mindeddig segítségünkre volt, azon tiszta öntudattal tekinthetünk vissza a lefolyt tíz esztendőre, hogy az az áldozat, melyet időben, munkában és pénzben is a szent ügy érdeké-

ben eddig hoztunk, nem veszett kárba s azon reménnyel nézhetünk a jövőbe, hogy az eddig elvetett s immár kikelt mag, most már fokozott fejlődésnek indul s az Ur kegyelméből majdan gyümölcsöt is terem.

A becsülettel átélt s átküzdött tíz év egy újabb évtizedet enged remélnünk, melynek végén, ha megéljük — **1917-et** fogunk irni. De ha a mi kezünkől ki is húlna addig a toll, egyházunk, mely mint a Krisztus igaz egyháza, örök hivatásu, jubilálni fog akkor, *a reformáció négyszáz éves emlékkünnepén*. Reméljük, hogy ezt az emlékkünnepet nem csak elhangzó üres beszédekkel s a szokásos áldomással, hanem egyházunkhoz méltó **alkotásokkal** fogjuk megülni. A külföldi protestáns sajtóban már gyakran lehet olvasni az ezen jubileumra megindult előkészületekről. Mi is azzal veszünk bucsut 1907-től, hogy reá mutatunk 1917-re s már most felszólítjuk egyházunkat „in capite et membris“ : készüljünk a nagy, a szent ünnepre!

Tekintse minden lelkész becsületbeli köteletségének oda hatni, hogy gyülekezete 1917-ben valamely szükséges és maradandó alkotással jubiláljon. Tűzzön ki minden esperesség, mindegyik kerület s maga az egyetemes egyház egy ezen tíz év alatt megvalósítandó magasztos célt maga elé. S kezdjük el a hozzá szükséges gyűjtést s megtakarítást már 1908-ban az egész vonalon. Bármily kicsiny s igénytelen legyen is a kezdet, az az évek számával s a jubileumi év közeledtével, az ünnep iránti érdeklődéssel és lelkesedéssel lépést tartva nőni, gyarapodni fog. Hogy néhány megvalósítható célra rá is mutassak, a gyülekezetek a templom renoválását, új iskola építését, diakonissza állomás szervezését, szegényalap létesítését; az esperességek az esperességbeli árvákról vagy az esperességbeli diaszporáról való gondviselést; a kerületek árvaház felállítását vagy a meglévőnek fejlesztését s kiépítését, esetleg gyengeelméjűek, siketnémák, vakok gondozására szolgáló szeretetintézmények létesítését; az egyházegyetem pedig a pozsonyi diakonissza-anyaháznak korszerű kiépítését, annak egész hazai egyházunkra kiterjedő egyetemes evangélikus kórházzal való kiegészítését stb. stb. tűzhetné maga elé megvalósítandó célul! Ily módon ezen tíz év leteltével egyházunk külsőleg s belsőleg kiépülve, megerősödve s mintegy ujjászületve léphetné át a reformáció ötödik évszázadának küszöbét.

A „Missziói Lapok“ nemesak ma, hanem mostantól fogva mindvégig lankadatlanul ösztökélni fognak az előkészületre, hogy senki se mondhassa: nem volt aki idejében figyelmeztetett volna kötelességemre. Reméljük is, hogy mindazok, kik eddig e laphoz csatlakoztak s ezentul is hozzá szegődnek, szintén kiveszik majd részüket az ünnep méltó előkészítéséből. Ily módon, ha a lap fenállásának második évtizedét ünnepeljük, örömünk egybe olvad a közegyház örömeivel s hálát adunk majdan az Urnak, ha ez utóbbinak felkeltéséhez s fejlesztéséhez minél nagyobb mértékben hozzájárulhatunk.

1907-től bucsuzva fordítsuk tekintetünket 1917-re s az Urba vetett bizodalommal munkálkodjunk s alkossunk, hogy a reformáció közeledő négyszázéves emlékkünnepé Luther nevéhez s egyházunk hivatásához hazánkban is méltó legyen!

Scholtz Ödön.

Az Úri szent vacsora a Formula Concordiae VII. cikke alapján.

— Értekezés.*) —

Irtta: **Schmidt Károly Jenő**, a theologia licentiátusa, pozsonyi lelkész.

(Folytatás és vége.)

4.

Igy bizonyul az úrvacsora eredeti értelemben vett kegyelmi eszköznek és utasíthatnak vissza mindazon meghatározások, melyek ezt az értelmezést bármi tekintetben gyengíteni vagy megmásítani igyekeznek. Krisztus az istenember önmagát nyújtja itt nekünk a maga testével és vérével, nyújtja pedig ezeket nem csak accidencialiter, hozzávetőlegesen, azaz: reánk való jelentőségük szerint hanem szubsztancialiter, lényegileg, — ezért a nyomaték, melyet a szájjal való élvezésre és arra kell helyeznünk, hogy a szentségbeli adományokat a méltatlanok is veszik.

Az úrvacsora áldásáról és hatásáról az egyezségi irat közelebről nem beszél. Több helyen vallja azonban azt, hogy a szentség, amint a hitetleneknek ítéletre, úgy viszont a hívőknek hitük erősítésére, kegyelmi állapotjukban való megbizonyosodására, szóval az új ember gyarapítására (igy tehát — mint ebből következtethetünk — a feltámadás testének táplálására is) szolgál.

5.

Ez az urvacsorai tan bizonyul egyedül irásszerű tannak s az mint ilyen reánk nézve természetesen ép oly mérvadó, mint az egyezségi iratra nézve. Míg az epitome az alapvető íráshelyekre egyszerűen ráutal, addig a solida declaratio azokat részben nagyon behatóan tárgyalja. A lutheránus egyházat és theológiát jellemző *feltétlen* meghajlás Istennek ígéje előtt is mindenekelőtt elvként van kijelentve: „Ekképen teljes alázattal és engedelmességgel minden kétséget és vitát kizárólag, mely kérdezné, mikép lehetséges ez vagy egyeztethető össze az ésszel? A mi teremtőnk és megváltónk világos, hatalmas, tiszta és komoly igéjének és rendelésének őszinte (együgyü) szívvel kell hinnünk. Mert az az Úr mondotta ezeket a szavakat, ki maga a véghetetlen bölcsesség és igazság és aki mindent, valamit ígér, bizonynyal létre is hozhat és teljesíthet.“ Az Új testamentomnak az urvacsora szereztetéséről szóló mind a négy tudósítását tárgyalja. Nem hallgatja el a Máté és Márk között egyrészt, és másrészt a Lukács és Pál tudósítása között a szöveget illető különbséget, de a lényegben való egybehangzást is határozottan hangsúlyozza. Megállapítja továbbá, hogy a cselekvénynél természetes evés- és ivásról van szó, minden képies megszorítás nélkül és hogy az elemeknél sem fordul elő semmiféle ilyen vonatkozás, sőt hogy a párhuzamosan egymással szembeállított reálításokat, valóságokat inkább egybe kell foglalni: kenyér—test, bor—vér.

És tényleg nekünk is ezen állásponton kell állanunk, ha a szöveget nem erőltetjük. Schultzen (Das Abendmahl im NT 31 l.) nagyon helyesen jegyzi meg, hogy symbolikus cselekvény tulajdonképen meg nem ismételtető és ezért az Urnak az urvacsora megismétlését illető rendelkezése kizárja a symbolizmust (jelképies cselekvést). A Lukácsnál és Pálnál előforduló szavak: „eisz tén emén anamnézim“ (az én emlékezetemre) látszólag nem ellenkeznek a symbolikus magyarázattal. E tekintetben Kahnira („Lehre vom Abendmahl“ I. a 87. lapot) hivatkozhatunk: „Kérdezzük csak azokat, akik Krisztus testének és vérének élvezetét azonosnak tartják avval = Krisztus halálát elsajátítani, — vajjon ez az előttük oly kedves szó „emlékezet“, nézetüknek ez a főtámasza nem lesz-e inkább terhükre, ha hiven kívánják magyarázni? Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Miként? Azt felelik: kenyérben és borban Krisztus halálát elsajátítani. Így kell tehát azoknak magyarázniok: Sajátítsátok el az én vacsorámban az én halálomat, hogy az én halálomról megemlékezzetek. Csak ha test és vér lényegileg van jelen és lényeg szerint élő valóság, emelhető ki mozzanatként a megemlékezés a halálról, amelyet az Úr teste és vére már meghaladtak s győzelemmé és életté változtattak anélkül hogy abból semmitmondó, sántikáló tantológia keletkezne.“

Az egyezségi irat természetesen nem szorítkozik csakis a szerzési ígére. Különös nyomatékkal támaszkodik az I. Kor. 10, 16-ban foglalt fenséges bizonyáságtételre. „Ebből világosan tanuljuk azt, hogy Krisztus testének és vérének közössége nemesak az a pohár, melyet az első urvacsora alkalmával Krisztus megáldott, nemesak az a kenyér, melyet Krisztus szegett meg és adott tanítványainak, hanem az is, amelyet mi szegünk meg és mi áldunk meg, úgy hogy mindazok, a kik ezt a kenyeret eszik és ebből a pohárból isznak, Krisztus testét és vérének valóságban veszik és valóságban válnak azoknak részeseivé.“ Csekély exegetikai érzék kell ahhoz, hogy a szavakat úgy magyarázzuk, amint azok tényleg itt állanak. „Koinónia“ genitivus objectivussal az illető dologban való *lényeg szerinti* részesiséget jelenti. Akik tehát itt az áldott pohárból isznak, egyuttal Krisztusnak vérének is veszik, azaz: abban egyaránt részesülnek. Nagyon talpraesett itt az egyezségi iratnak következő megjegyzése: „És ha Pál apostol a Krisztus testével hit által létesülő, tisztán szellemi közösségről beszélne is , úgy nem mondaná azt, hogy a kenyér, hanem hogy a lélek vagy a hit a Krisztus testének közössége.“ Hasonlóképen I. Kor. 11, 27—29 alapján is bizonyítja Krisztus testének és vérének az urvacsorában való lényeg szerinti jelenlétét. Miként vétkezhetünk valami ellen, ami nincsen jelen vagy amiről csak véljük hogy jelen van? „Enochosz“, amit Luther „vétkessel“ fordít (Károlyinál szintén „vétkezik ellene“), nagyon is kézzelfogható jelentésű. „Enechó“ a mediumban annyit jelent, mint valamitől fogva tartatom. „Enochos“ = „vétkes“ itt ezt jelenti: az a dolog, mely ellen vétünk fogva tart, úgy hogy nem szabadulhatunk tőle. Fogva tart minket. Ez szintén csakis valóságról, reálitásról mondható. Ehhez jó még a Krisztus testének megbecsülése (így Károlyinál; Luthernál „megkülönböztetés“) a 29. versben,

Itt egyenesen az van mondva, hogy ezt az ételt minden egyéb közönséges ételtől meg kell különböztetni, ennek föléje helyezni, minden valószínűség szerint azért, mert a véges dolgon kívül még egyebet is rejt magában.

A jelzettekkel beérhetjük. Ezek arról tanuskodnak, hogy a szentírásnak egyedül csak az egyezségi iratban foglalt, vagy ami evvel egyet jelent: csakis a lutheránus urvacsorai tan felel meg. Mint ilyen alapos tiltakozás az átlényegülésről szóló római tan és a nevezett egyháznak ezzel összefüggő materializmusával (anyagelvűségével) szemben. Ennek a tiltakozásnak, úgy az epitome, valamint a solida declaratio világos, ha nem is terjedelmes kifejezést ad. Külön veti el ezen kívül az elemek imáadását, a miseáldozatot és a kehelynek megvonását. Az átlényegülésről szóló római tan. történeti szempontból tekintve legjobb esetben csakis annak bizonyosságául szolgálhat, hogy hagyományszerűleg tekintették az oltári szentséget Krisztus valóságos teste és vére szentségének. A római tan az urvacsoráról az egyház hittudatában élő élettéljes értelmezésnek csak eltorzulása. Ép így a miseáldozat is csak eltorzulása annak a helyes gondolatnak, hogy az urvacSORA áldozati lakoma, de mint ilyen csak arra nyújt alkalmat, hogy mi annak a régen és pedig egyszer s mindenkorra hozott áldozatnak részeseivé legyünk.

Ugyaníly alaposan tiltakozik a lutheránus urvacSORAI TAN a református spiritualizmus ellen is. Megemlítettük már, hogy ez voltaképp az egyezségi irat tiltakozásának indító oka. Mindazt, amit az irásszerű igaz tan érdekében bizonyít, a kálvinista szymbolizmus és mysticizmus ellen hozza fel, a mit leghelyesebben és legvilágosabban a spiritualizmus neve alatt foglathatunk össze. Hogy ez a spiritualizmus, bármily „ékes“ szavakat használjon is, nem egyéb, mint a Zwingli-féle racionalizmus, az a mi körünkben külön bizonyítékokra nem szorul. Ámbár Krisztus testének szellemi élvezéséről beszélnek, mégis a földi elemekkel (test és vér) való közösülést semmi szín alatt el nem ismerik és így a test élvezését illető állítás csak fikció, hiú képzelet, amelylyel azt a tényt akarják eltitkolni, hogy ők Krisztusnak jelenlétét az elemekben észbeli okokból nem ismerhetik el.

Mindkét egyház, úgy a római, valamint a református is nem követi szorosán és hiven a szentírást. A határozott és világos lutheránus elv: „meg vagy on irva“, idegen előttük, illetőleg nem képesek ők azt komolyan alkalmazni. Azért nem is ismerhetik a kereszténységnek *pusztán és egyedül* a szentírásból meritett elvét vagy világosabban szólva: nem értik meg azt a maga tisztaságában. A szentírásnak ebből a mellőzéséből eredő elvi eltérés azután természetyszerűleg itt is, sőt különösen itt a szentségekről szóló tanban érvényesül.

A szentségekről szóló lutheránus tanban viszont azok az alapelvek érvényesülnek, melyek a bibliából meritvék, a melyeket legmegfelelőbben a keresztény realizmus fogalmában foglathatunk össze. Ha józan spekuláció ezeket fogadná el alapelveül, úgy oly világnézetet alkothatna, mely minden eddigi philosophiánál sokkal megfelelőbb képét adná az élet jelenségeinek és valóságainak. Maga Luther adta meg e téren az urvacSORÁVAL ÖSSZEFÜGGÉSBEN érintett, ubiquitás (Krisztus testi jelenlétének mikéntjéről szóló)

tanával a leggazdagabb indítást. A lutheránus gondolkodás a legmodernebb bölcselkedésekkel méltán megállhatja a versenyt: helyesen érvényre emelve, mindannyiokat messze felülhaladná.

6.

Ezek alapján jó lelkiismerettel ragaszkodhatunk az egyezségi iratban vallott urvacsorai tanhoz. Tehetjük ezt anélkül, hogy a „legujabb kutatások“ és „felfedezések“ az urvacsora terén nyugtalanítanának. Ezekkel a theologiai tévelygésekkel itt bebatóbban nem foglalkozhatunk, még kevésbé bocsátkozhatunk azoknak egyenként való cáfolásába, csak felemlítjük őket. Ritschl szerint az urvacsora a *gyülekezetnek* hitvallási ténye, Harnack Adolf szerint az élet legfontosabb funkciójának, t. i. az evésnek és ivásnak megszentelését ábrázolja. Jülicher az urvacsorát nem tekinti az Urnak a jövődöre szóló, állandó rendeléseként, szerinte az csak bucsuünnep volt, mely által övéit halálának szomorú tényére előkészíteni kívánta. Spitta az urvacsorát messiási véglakomának minősíti, azaz: utalásnak arra, hogy az üdvözítő szellemi ajándékait, sőt magát a messiást határtalan módon élvezhetni reménylhettek. Spitta sem ismeri el a szereztetést, mint történeti tényt. Hasonlóan Grafe, aki az urvacsorát csak Jézus halálára való symbolikus utalásnak tartja. (Lásd: Schäfer: Das Herrenmahl, Gütersloh 1897, és Holtzheuer: Das Abendmahl und die neuere Kritik, Berlin 1896.) — Mindezeknek a feltevéseknek közös vonása az, hogy az urvacsorát megfosztják tartalmától, melyet az mint az Urtól szerzett szentség magába zár. Tudományos tekintetben egy vonalon állanak avval a pl. Wagner Richárd által is hangoztatott vegetáriánus véleménnyel, hogy Krisztus az Urvacsorát diaetikus céllal rendelte el, hogy t. i. hus helyett zsemlyét együnk.

Világos dolog, hogy ez a theologia nekünk egyetlenegy percig sem imponálhat. Mint az egyház saját kebelében tért foglaló szakadásnak, hitelenségnek jele mélyen érint bennünket is, de nem nyugtalaníthat. Az urvacsora tanát illetőleg mindenkor léteztek eretnek nézetek. Még oly hü lutheránus férfiak is, mint Kahnis és Harless részben kálvinista spiritualizmusba estek. Azonkívül pedig ama legujabb felfedezések részben csak újból felelevenített *nagyon is régi* keletű sekélyes ötletek. Azért e tekintetben mélyreható apológiától eltekinthetünk. Az urvacsorának, mint szentségnek bebizonyítását nyugodtan ama nagy Apologétára bízhatjuk, ki Atyjának jobbján ül. Ő gondoskodik arról, hogy az ő szereztetése az igaz szívűek előtt valónak bizonyuljon. Csak arra legyen nekünk gondunk, hogy mi az urvacsorát felettébb nagyra becsüljük, hogy így gyülekezeteinket is a szentség gazdag áldásának tudatára ébresszük. Az urvacsora tanának necsak helyes értelmét ismerjük, de alkalmazzuk is saját életünkre azáltal, hogy mindeneke előtt mi magunk gyakran élvezzük azt. Veszedelmes állapot az, ha a lelkészek járulnak legritkábban az urvacsorához. Aztán pedig legyen reá gondunk, hogy a hívő lelkeket a helyes élvezetre szoktassuk! Különösen sokat vétett e tekintetben a racionalizmus. Ébresszük a lelkiismeretet, hogy a szentség utáni vágyakozás nagyobb legyen! De ujtsuk fel ismét az urvacsorai

fegyelmet is. Ébresszük annak tudatát, hogy az urvacSORa épp a gyenge hitűek részére is rendeltetett és hogy nem a mi „tökéletes életünkön“ mulik méltó vagy méltatlan voltunk, hanem csakis az üdv utáni vágyakozásunkon. Ne engedjünk az iránt kétséget felmerülni, hogy Jézussal mindenkor szellemileg és testileg egyaránt közösségre léphetünk és hogy épen az urvacSORában élvezhetjük ezt az ő üdvözítő jelenlétét. Általában irányuljon lelkipásztori ténykedésünk oda, hogy egyházközségeink tagjainak egész életfolyása az urvacSORára való előkészületnek és az urvacSORa élvezetének állandó változása legyen.

Németországi utazásom.

Irta: Scholtz Ödön.

(6. folytatás.)

A szász-altenburgi hercegség apró volta dacára két részből áll s a keleti részből, hol eddig tartózkodtam, most a reusz-gerai hercegségen át a nyugati részbe értem, melynek Eisenberg egyik legtekintélyesebb városa. És pedig — legalább külsőleg — hegyen épült város. S a leghatalmasabb, legszembetűnőbb épület itt is — az új iskola. Az állomáson egy rendkívül kedves öreg ur, Erbe főreáliskolai tanár fogadott, ki az itteni helyi Gusztáv Adolf egyesület elnöke. Tagadhatatlan, hogy Németországon is óriási mérvet öltött az egyház iránti elhidegülés sőt nyílt ellenségeskedés, de azok akik az egyházban tisztséget vállalnak annál lelkesebben teljesítik ez irányú kötelességüket. Erbe tanár a „Hotel zur Stadt Leipzig“ nevű rendkívül fényes berendezésű vendéglőben lévő szállásomra vezetett, hová d. u. 2 órakor értem jött Winter lelkész, kivel először lakására mentünk. Winter több éven át a párisi német evangélikus gyülekezetben volt lelkész s finom fellépése, udvarias modora első tekintetre elárulja, hogy az ottani szokások nem voltak reá hatás nélkül. Lakása a csaknem 10,000 lakossal bíró város ellenkező oldalán lévő hatalmas várkertben fekszik s annak berendezése, kiváló jómódra mutatott. Ozsonna után utra keltünk a szomszédos Königshofenbe, Rosner Mátyás első németországi menhelyébe.

Remek őszi délután volt. A földmivesek az utolsó őszi mezei munkát végezték: krumplit szedtek ki, kalarábét vittek haza. Viseletük nagyon emlékeztetett az én ágfalvai jó német hiveim viseletére. Egész Altenburg igen termékeny mezőgazdasági vidék, de már itt is egy gyár a másikat éri s mind több földet s munkást von el a földműveléstől. S akik egyszer gyárba kerülnek, azok ott szervezett szociálistákká, egyházat és hazát gyűlölő kozmopolitákká lesznek. Utközben elbeszélte Winter lelkész, hogy még alig néhány évtized előtt milyen egyházas érzésű volt az egész lakosság, most pedig a lelketlen vezetők által örökösen izgatott sőt lázított munkások az egyházból való kitérésre jelentkeznek. Csak néhány napja, hogy Stern, a már említett ex-lelkész s immár szociálista vándorszónok Eisenbergben is megfordult s egy tömegesen látogatott népgyűlésen, melyre a lelkészeket is meghívta, ezen téma alapján „Nincsen Isten!“ az egyház ellen lázító beszé-

det tartott s felszólította hallgatóit, hogy fordítsanak hátat az egyháznak, ezen korunk által meghaladott intézménynek. A lelkészek elkövezték azt az utóbb önmaguk által is sajnált nagy hibát, hogy engedtek a provokáló meghívásnak, s elmentek a gyűlésre, hol többször fel is szólaltak, de persze anélkül, hogy használhattak volna az ügynek. S ez természetes, mert hiszen az illető agitátor gondosan elkészült az ő előadására, melyben látszólag a „tudomány“ mai álláspontjáról világította meg s a „modern“ theologusok kész igazságnak vett sajnálatos tévedéseivel erősítette állításait, mit csak ugy hevenyében, hasonlóan gondos előkészület s évégből a felhozott érvek előleges ismerete nélkül bajos volt találóan s hatással megcáfolni, illetőleg visszaverni, bajos különösen olyan közönség előtt, mely már eleve elfogult s gyűlölettel volt eltelve az egyház ellen. Azért sokkal helyesebben járt el egy szomszédos lelkész, kit ezen provokáló gyűlésre szintén meghívtak, de aki a meghívásra egy helyi lapban röviden az Irás azon kijelentésével felelt, hogy: csak a balgatag mondja az ő szívében, hogy „nincsen Isten“. Ő balgatagok gyülekezetébe el nem mehet, hanem meghívja mindazokat, kik az igazság megismerésére vágyódnak, a vasárnapi istentiszteletre, hol a felett fog prédikálni, hogy „van Isten!“ — Az ilyen jelenetek Németországban, hol a legkülönfélébb eszmeáramlatok zúgnak végig a nép lelkén, nem tartoznak a ritkaságok közé — de az anyaszentegyházat meg nem dönthetik. Eisenbergben is alig néhányan, s többnyire csak éretlen suhancok jelentkeztek az egyházból való kitérésre, — kik azonban utóbb, rendesen nőszülük alkalmával, ismét visszatérnek, de gyermekeiket — az anyák befolyására — kevés kivétellel biztosan újból keresztény nevelésben részesítik. Így még Altenburgban beszélte el egyik kollega, hogy egy ottani szociálista főagitátor s lapszerkesztő szintén felekezetnélkülivé lett, de leányát megkonfirmáltatta s azután személyesen kérte az illető lelkészt, hogy fogadja egy időre magához, mivel nagy súlyt helyez reá, hogy leánya a jellemképződésre legfontosabb életkorban határozott keresztény befolyás alatt álljon.

Ilyenféle beszélgetésbe elmélyedve, gyorsan haladtunk a remek gyümölcsfákkal beültetett országuton Königshofen felé, utközben az Eisenbergbe menő tanítóval is találkozáva, kitől megtudtuk, hogy a lelkész otthon van. Az ut a faluba gyümölcsöskerteken át vezetett s a szilvafák csak ugy görnyedtek a sok gyümölestől. Megilletődéssel láttam a templomot, paplakot és iskolát, mely épületek a temetőben egymás mellett fekszenek, és pedig mint utóbb megtudtam — ugyanazon a helyen mint Rosner idejében, csakhogy azóta minden ujonnan épült. Csengetésünkre a lelkész leánya, egy kedves fiatal teremtés, felgyürt ingujakkal nyitott ajtót, mivel épen „nagymosás“ volt a házban. Nemsokára megjelent Etzold lelkész, egy magas, szikár, feketeszakálos ember s nyájas, de annál természetesebb életpárja. Jövelelem nem volt náluk bejelentve, Rosner létezéséről nem is tudtak, de annál nagyobb volt azután örömük, mikor elbeszéltem nekik, hogy azért jöttem ide, hogy lássam, megismerjem azt a helyet, hol egykori hiteért száműzött hivatali elődöm mint „Exul Christi“ új hazát, testvéri fogadtatást s menedéket talált. Megtekintettük a csinos templomot, felmentünk a toronyba, honnan három

vagy négy „országba“ tekinthet be az ember s átkutattuk a toronyszobában levő irattárt, nem találunk-e valami Rosnerre vonatkozó feljegyzést, de hiába: épen azon időből még az anyakönyvek is hiányoznak.

Egy kis erősítés után — mit el nem engedtek — megnéztük a falut. Rosner nevű család még ma is létezik Königshofenben s a lelkész elbeszélése szerint egy ilyen nevű 84 éves gazda egyike a legbuzgóbb gyülekezeti tagoknak. Ki tudja, nem egyenes leszármazottja-e az én Rosneremnek gondolám s elindultunk felkeresésére. De nem találtuk otthon. Előre haladt kora dacára már reggeltől fogva a mezőn dolgozott az övével. Háza, — valamint a község többi háza is — szőlővel van befutva. Mivel az egész szász-altenburgi hercegség nem borvidék, lehet, hogy még Rosner Mátyás hozta ide a már akkor is hirveves soproni borvidékről a szőlőtökét.

Még a községi vendéglőbe is betértünk, hol egyedül lehetett a községben képes levelezőlapot kapni s mely első tekintetre elárulta, hogy milyen nagy jelentősége van Németországon a legkisebb faluban is a vendéglőnek. Nemcsak csinos, tiszta étterem s több vendégszoba, hanem hatalmas táncterem és színpad is van benne s csak nemrég is ez utóbbi teremben tartotta a hercegség ezen részének szuperintendenciája közgyűlését. Az egymást csaknem kergető népgyűlések, közgyűlések s — sajnos — nem utoljára a sok multság miatt minden még a legkisebb faluban is található ilyen, a legkényesebb igények kielégítésére is alkalmas helyiség.

Azon ígéret birtokában vettem bucsut Königshofen kedves lelkészcsaládjától, hogy este az eisenbergi Gusztáv Adolf egyleti ünnepélyen még látjuk egymást.

Visszatérve Eisenbergbe, Winter lelkész Erbe tanárhoz vezetett, maga pedig eltávozott, hogy az esti ünnephez megtegye a még szükséges végső intézkedéseket. Most, hogy hosszabb ideig egyedül voltam Erbe tanárral, ismertem meg csak igazán mély tudományát s tanultam megbecsülni aranyos kedélyét s megszeretni meleg szívjóságát. Szegénynek felesége már évek óta béna, úgy hogy segítség nélkül meg sem mozdulhat betegágyán s férje az irgalmas szamaritánus módjára ápolja, gondozza s a szeméről igyekszik leolvasni minden kívánságát. Utóbb még egy másik tanár jött hozzá s egy üveg „spanyol bor“ mellett elbeszélgettünk $\frac{1}{2}$ 8-ig, amikor elindultunk a „Schützenhaus“ nagytermében lefolyó ünnepélyre.

Az impozáns terem itt is szépen megtelt hallgatósággal. Eljöttek Etzoldék is, több königshofeni gyülekezeti taggal. Sajnos, a szuperintendens s — Winter kivételével — a lelkészek nem jelentek meg, mint utóbb megtudtuk azért, mivel fel nem kerestem volt őket. De nem értem rá, mert különben Königshofenbe nem mehettek volna.

Az estély lefolyása nagyjából olyan volt, mint az előbbi helyeken. Az „Erős vár“ eléneklése s Winter lelkész üdvözlő szavai után, Winter lelkész neje s Müller Mária kisasszony Mendelssohn két duettjét énekelték el nagy tetszés között, mire én beszéltem a magyarhoni egyházi viszonyokról. Beszédem végén rámutattam arra, hogy Németországot a reformáció tette oly nagygyá, hogy ma tisztelettel beszél róla az egész világ s éles szavakkal

elitéltem azok munkáját, kik legdrágább kincsétől, az evangéliumtól akarják megfosztani az itteni lakosságot. Azon megjegyzésem, hogy aki a népet hitétől fosztja meg, az a szivét tépi ki, sziv nélkül pedig nincsen élet, miért is óvakodjanak az ilyen népgyilkolóktól, tagadjanak meg velük minden közösséget s üzzék el őket körükből, frenetikus tetszést aratott. Beszédem után még Winter lelkészné két szép szólót adott elő zongorakisérettel.

Igen érdekes volt Erbe tanár beszéde, melyben adakozásra szólította fel a jelenlévőket. Rámutatott arra a gyakori tapasztalatra, hogy ha adakozásra kerül a sor, ugy a legtöbben ama bibliai özvegy asszonyra szeretnek hivatkozni, aki két fillért tett a perselybe s azt hiszik, hogy két fillérrel ők is lerójják tartozásukat. Pedig tévednek, mert olyan keveset csak az özvegyeknek, sőt azok közül is csak a *szegény* özvegyeknek szabad áldozni. De ha körülnéz a teremben — ugymond — ugy azt látja, hogy itt csak gazdag özvegyek, jó módu férjek és feleségek vannak jelen kiknek tehát nem szabad filléreket áldozniok. Azért nyuljon ki-ki mélyebben a zsebébe s mutassa ki azzal is háláját az Ur iránt, ki mindedig megkímélte az özvegység gondjaitól, hogy áldozzon nagyobb összeget, lehetőleg ezüstöt és aranyat a bánfalvi templomépítési alapra. A kedvesen és szellemesen előadott felszólítás nem is maradt hatás nélkül s ismét szép összeg folyt be az említett célra.

Ezen estélylyel befejeztem a szász altenburgi hercegségben, az érkezett felszólítások alapján tartott előadási ciklust. Remélem, hogy ezen előadások által, melyek a lapok útján az összes lakosság előtt ismeretessé lettek, sikerült annyira felkeltenem az érdeklődést ügyem iránt, hogy az itteni Gusztav Adolf-főegylet és fiókegyletek állandóan támogatják majd Bánfalvát mindaddig, míg fel nem építhetjük ott a tervezett Luthertemplomot.

Az idő előrehaladott s így itt volt újra a bucsúzás ideje. Elérzékenyülve szoritottam kezet a sok jó új ismerőssel. De legmeghatóbb volt az a jelenet, mikor a közönség sorából hozzám lépett Bandel misszionárius, — ki mint a keletindiai külmisszió hittérítője lejárt szabadsága után épen vissza akart térni működési helyére — s velem kezet fogva baljával ezen szavakkal égfelé mutatott: „Ott fent viszont látjuk egymást!“ Ime, a hit apotheozisa! Itt lent nemsokára tengerek, földrészek, birodalmak választanak el egymástól, de földi utunk bevégzése után a hit egy jobb hazában ismét összehoz örökre. . . .

Másnap korán reggel folytattam utamat az oly sok magyar theológusra emlékezetes egyetemi város — Jéna felé.

(Folytatása következik.)

Missziói hírek.

Belföld.

— Az egyetemes gyűlésen egy igen fontos tárgy volt még a horvát-szlavónországi gyülekezetek ügye. Nem új, sőt már nagyon is régi keletű az ottani gyülekezetek azon törekvése, hogy önálló horvát-szlavónországi evangélikus egyházzá, esetleg egy a magyarhoni egyházzal összeköttetésben álló horvát-szlavónországi evangélikus püspökséggé alakuljanak. És Scholtz Gusztáv püspök azon jelentése, melyet az ott tartott vizitációról előterjesztett, csak megerősített mindenkit azon felfogásban, hogy az ügyet ideig óráig elődázni igen, de feltartóztatni nem lehet. S mi az elődázás is hibáztatjuk. Mert mit érünk el vele egyházi tekintetben, ha közigazgatásilag erővel magunkhoz akarjuk kötni azokat, kik épen olyan határozottan el akarnak tőlünk szakadni? Hiszen a földolog a lélek egysége, a hitben való közösség s ez megmarad, sőt még sokkal bensőbbé lehet, ha a közigazgatási közösség miatti ellenszenv megszűnik. Az tagadhatatlan, hogy horvátországi gyülekezeteinknek, hozzánk való tartozásuk miatt, otthon igen nehéz helyzetük van; gyanús szemmel nézik őket, idegenkedéssel sőt gyűlölettel viseltetnek e miatt irántuk. Epen azért nem is tölthetik be ugy azon nagy missziói hivatást sem, melyet az Urtól nyertek, amint szükséges volna. Ha azonban ezen gyülekezetek akár több esperességbe ösztve, mint horvát-szlavónországi püspökség, akár (az erdélyrészi szász ág. h. ev. egyházhoz hasonlóan) mint teljesen önálló horvát-szlavón országos egyház szervezkednek, megnyerik nemcsak országos hatóságuk jóindulatát s jogos anyagi támogatását, hanem szert tesznek az összlakosság bizalmára is, úgy hogy az ottani egyház eddig nem remélt fejlődésnek, virágzásnak indulhat s az Évangélium Isten kegyelméből Horvátországban is számottevő tényezővé válhat, nemcsak ottani hiveink, hanem az egész horvát nép javára. Mi azért egyházi érdekből és szempontból nemcsak hogy nem ellenezzük az elvállást, hanem még ezen feltartóztathatatlan processzus elődázását sem helyeseljük. — Igen érdekes és egyuttal viszonyainkat jellemző volt „az egyházunkat s az evang. ref. egyházat közösen érdeklő ügyekre kiküldött bizottság”-nak kerületenként 1—1, összesen 4 taggal való kiegészítése. Noha egyházi alkotmányunk 12-ik §-a így szól: „Az ág. h. evang. egyház törvényhozásában és kormányzásának minden fokozatán, a lelkészi és világi elemnek egyenjogú befolyása sértetlenül fentartatik” s noha ezen bizottságnak ennek dacára már eddig is 10 világi s csak 5 egyházi tagja volt, most ismét négy világi tagot választottak bele, úgy hogy ez a rendkívül fontos bizottság most 14 világi s 5 egyházi tagból áll. Veres József esperes, mint az egyetemes lelkészi értekezlet elnöke a választás után igen tapintatosan felhívta a közgyűlés s az elnökség figyelmét ezen *alkotmányisérelemre*, de anélkül, hogy az elnök, bár csak a jövőre nézve is, ezen sérelem orvoslását kilátásba helyezte volna. Az elnök egyszerűen azt felelte, hogy lehet lelkészeket is beválasztani s ha többes jelölés lesz, majd szavazunk. Nézetünk szerint az elnöknek az volna kötelessége, hogy már a jelölésnél tartassa be az alkotmány törvényerejű rendelkezését. S a püspöki karnak is kötelessége volna, „a lelkészi és világi elemnek egyenjogú befolyása” végett, az egyház jól felfogott érdekében már a jelölésnél férfiasan latba vetni befolyását. Mert amilyen baj volna evangélikus szempontból a lelkészi elem tultengése az egyházkormányzatban, épen olyan baj sőt még veszedelmesebb lehet, kivált a mi viszonyaink között, hol az igazi mély vallásosság ritka madár, a világi elem tultengése. S ha az elnökség nem akarná vagy nem tudná az egyenjogúság érvényesülését jóakarattal végrehajtani, ám jó, máskor majd szavazni fogunk. —

A misszióegyesület alapszabály tervezetét — minek tárgyalásakor sajnos már nem lehettem ott — a napilapok hiradása szerint jóváhagyta a közgyűlés. Erről és több más tárgyról az új évfolyamban!

Külföld.

— A **némethoni Gusztáv Adolf-egylet** szept. 18. és 19-én Jénában a saaleparti hires egyetemi városban tartotta évi közgyűlését. A közgyűlés nemcsak a szép Thüringiából, hanem egész Németországból összehozta az evangéliumi mentő szeretet szolgálatában álló munkásokat, kik szent lelkesedéssel igyekeztek eleget tenni a hozzájuk fűzött várakozásnak. A vendégek fogadtatása méltóságos volt, az istentiszteleteket megszámlálhatatlan sokaság látogatta, a közgyűléseken s népgyűléseken magas lángot vetett az evangéliumi lelkesedés. Pank elnöki megnyitója ismét mestermű és gyújtó hatású volt. Nagyjelentőségű volt azon fejtegetése, melyben az ausztriai német és cseh evangélikusok között kitört viszály kiegyenlítésére törekedett: „*Német férfiak vagyunk — ugymond — és soha sem fogunk segílyt nyújtani ott, ahol azt a segílyt esetleg a német név elleni agitációra használhatnák fel. De evangélikus férfiak is vagyunk s az evangéliumban oly kineset látunk, melyet semmiféle földi edény — és ha mindjárt a nekünk olyan drága nemzetiség volna is az — sem zárhat magába teljesen s épen azért a Gusztáv Adolf-egylet főfeladatának ismerjük azon szálak összefűzését, hogy meg ne lazuljanak, melyeket a mai rideg kor küzdelmei szétszakítással fenyegetnek. Épen azért szívélyesen és komolyan kérjük másnyelvű hit-sorsosainkat ne nehezsítsék meg nekünk önmagukkal szemben a szeretetmunka gyakorlását.*” Elénk visszhangot keltett beszédének azon részével is, melyben Häckel városában a hit és tudomány viszonyát ecsetelte. — Dr. Hartung lipesei szuperintendens évi jelentéséből kiemeljük a következő adatokat: 1881/2-ben 775,246 márkát, a jelen 1906/7-iki egyleti évben 1,604,629 márkát, — 1832. óta pedig összesen 47,442,887 márkát oszthatott szét segílyképen az egyesület. 1906-ban 2276 gyülekezet (köztük 99 első izben) részesült segílyben és pd. Franciaországban 28, Németalföldön 51, Magyarországon 77, Csehországban 100 stb. A fiókegyletek száma 2000-ról 2021-re, a nőegyletek száma 648-ról 665-re emelkedett. A múlt évben 36 templom és kápolna s 5 másféle intézet épült, 13-hoz letétett az alapkö és 2 paplak átadott rendeltetésének. Jéna és a thüringiai államok evangélikusai 27,729 márka ünnepi ajándékot tettek le a G. A. egylet oltárára. A 21,480 márkás nagy szeretetadományt ezidén Dittmannsdorf poroszsziléziai gyülekezet nyerte el. Ay-Senden bajorországi gyülekezet 6825, Liphthal Morvaországban 6025 márkát kapott. Zaulek brémai lelkész ezidén is 10,273 márkát gyűjtött a németországi gyermekistentiszteleteken, mely összeget Gmünden (Bajorország) kapta. A jövő évi gyermekadományt Fürstenfeld stajerországi Los von Rom gyülekezetnek juttatják. A különböző gyűléseken nagyszámu diaszpóra-képviselő jutott szóhoz. *Hazai egyházunk — sajnos — ezuttal nem volt a közgyűlésen képviselve.*

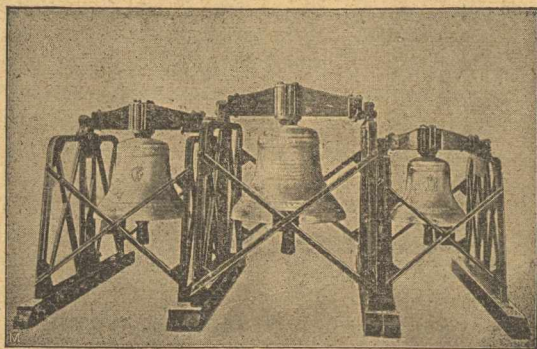
Persely.

1907. november 21-től december 20-ig a következő adományokat vettük a **Lipcei Misszió** részére: Ritter Sándor Szepes-Igló, dr. Walsér Gy. lelkész által 2 K., Scholtz Matild missziói perselyéből (női misszióra) Ágfalva 8 K. 16 f., összesen 10 K. 16 f. **Évi főösszeg 207 K 56 f.**

A nemesszívű adakozóknak hálás köszönetet mondva, lapunk perselyét az újévben is olvasóink áldozatkész figyelmébe ajánljuk. **Szerkesztőség.**

Bochumi öntött acélharangok.

Szép telt és tiszta hang. Majdnem még egyszer olyan olcsók, mint a bronzharangok és sokkal messzebre terjedő hanggal, valamint nagy magasságból való lezuhanás és tűzvész alkalmával nagyobb ellenálló képességgel is bírnak. Hosszú jótállás. Cél szerűen és szolidan kidolgozott felszerelés. 1906 közepéig több mint 5000 templomi és 8600 jelzőharang szállított. Árjegyzékek rajzokkal és jeles bizonyítványokkal kívánatra megküldetnek.

Bronzharangöntők hirdetésekben és árjegyzékekben gyakran azt az állítást terjesztik, hogy a megsérült öntött acélharangok használhatatlanok. Ezt az állítást megdönti az a körülmény, hogy templomi öntött acélharangok lezuhanás vagy tűzvész esetén nem sérülnek meg. Arra nézve, hogy öntött acélharangok rendszeres használat mellett megrepedtek volna, eddig még nem fordult elő egy eset sem, míg a bronzharangok gyakran megrepednek és ujak öntésénél legfeljebb fémértékük erejéig számíthatnak be.

Magyarország és Ausztria vezérképviselője: A. Mickerts, Wien, III. Reisznerstr. 13.

Orgona-gyár villamos gépekkel berendezve.

== BUDAPEST, ==
VII., Garai-utca 48. sz. **RIEGER OTTÓ**

cs. és kir. udvari szállító
és a Ferenc József-rend tulajdonosa

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomás, csőrendszer szerinti (pneumatikai) tartós és nemeshangu orgonákat szállít. — Mindenemü orgonajavításokat és orgonahangolásokat a legmérsékeltebb árban és lelkiismeretes pontossággal teljesíti és jókarban tartást mérsékelt árban elvállal.

A párisi és bécsi világkiállításon stb. helyről kitüntetve.

32 évi fennállása óta 1300 új orgonát szállított.

== Tervezetek és rajzok kívánatra díjtalanul. ==